

het zijn opgang en invloed toch vooral daaraan, dat het den geest der eeuw in het gevele komt, die allerwege door een sterk verzet tegen alle ongelijkheid zich kenmerkt. Nu is de verhouding van de eenheid en de veelheid een probleem, dat altijd aan de orde is geweest; Parmenides en Heraclitus, Spinoza en Hegel, pantheïsme en polytheïsme, Buddhisme en Parzisme staan hier tegenover elkander. Maar practisch heeft het nooit zulk eene beteekenis als in onze dagen erlangd. De gansche wereld schijnt in opstand te zijn; de man wil geen man en vader, de vrouw geen vrouw en moeder, het kind geen kind, de arbeider geen dienstknecht, de burger geen onderdaan meer zijn. In het voetspoor der Fransche Revolutie wandelend, verklaart het socialisme alle ongelijkheid uit de slechte inrichting der maatschappij, zoodat de sociale quaestie zich in het wezen der zaak niet om hooger loon en korter arbeidsduur beweegt, maar tegen alle verschil van lotsbedeeling zich keert en eerst in den beloofden heilstaat haar oplossing vindt. De Christelijke theologie echter, zich latende onderwijzen door de H. Schrift, had een anderen en dieperen blik op de werkelijkheid, en zij sprak het uit, inzonderheid bij monde van Augustinus en Calvijn, dat alle verscheidenheid en ongelijkheid onder de schepselen haar laatste oorzaak en diepsten grond had in den éénen, wijzen en heiligen wil van God Almachtig. Daar is dus wel eene eenheid, die alles samenhoudt; maar die eenheid is niet binnen de wereld zelve, door uitwissching der onderscheidingen en tegenstellingen, te vinden, maar zij rust in de hand van Hem, die als Koning der koningen alle dingen regeert. In dit wereldbeeld, dat door de nieuwere wetenschap niet vernietigd, maar integendeel verrijkt en bevestigd is, is er ook voor de bijzondere openbaring en voor de Christelijke religie eene plaats. Want de wereld is niet ééne in monistischen zin; integendeel zij is eindeloos verscheiden, verscheiden in schepselen, in gaven, in krachten, in wetten, in werkingen. In die rijke, veelvormige wereld neemt de bijzondere openbaring eene plaats der eere in, want zij draagt een eigen karakter, heeft een zelfstandigen inhoud, wordt door eene eigene wet beheerscht, en zij vormt grondslag en inhoud van den Christelijken godsdienst, die beheerscht wordt door de wet des Geestes des levens in Christus, welke vrijmaakt van